

RÉSZLETES TÁJÉKOZTATÓ

A „Csecsemőkori szabályozási problémák viselkedéses és biológiai háttere”
című kutatásról

KEDVES SZÜLŐK!

Minden család életében lehetnek olyan időszakok, amikor a csecsemő nyugtalanabb, nyugösebb, nehezebben irányítható, nem működik együtt, vagy alvásával, illetve táplálásával problémák vannak. Gyűjtőnéven szabályozási (regulációs) problémáknak nevezzük ezeket a nehézségeket. Ezek az átmeneti időszakok az esetek többségében önmaguktól elmúlnak, de vannak olyan periódusok, amikor a nehézségek elhúzódóbbak és nagyobb megterhelést jelentenek a kisbaba és a család számára. Sok esetben ezek a nehézségek komolyabb szabályozási zavarrá fejlődhetnek, ami már szakember segítségét igényelheti.

A szabályozási mintázatok csecsemőkorból a szülő-gyermek kapcsolatba ágyazottak. A viselkedés- és az érzelmszabályozás optimális mintázatainak kialakulása nagymértékben függ a csecsemő és a szülő egymásra hangolódásától a különféle interakciós területeken, mint amilyen például a táplálás, a gondoskodás, az együttjátszás, az altatás és a megnyugtatás. Emellett a szabályozási mintázatok biológiai háttere is jelentős fejlődésen megy keresztül az élet első hónapjaiban és kölcsönhatásban van a társas környezet történéseivel. A kölcsönhatás ugyanakkor fordítva is igaz: a biológiai háttér is hatással lehet a környezet reakcióira. Összességében, a biológiai háttér és a környezet egymással kölcsönhatásban fejlődik.

Kutatásunkban ezeket a kölcsönhatásokat vizsgáljuk. A szabályozási mintázatok és az ebben résztvevő biológiai tényezők korai felmérése éppen ezért kulcsfontosságú ahhoz, hogy az esetleges problémás pontokat és mintázatokat még a komolyabb nehézséget jelentő szabályozási zavarok kialakulása előtt azonosítani tudjuk.

Az egyéni mintázatok azonosítása hosszú távon abban segíti a kutatókat és a korai gyermekellátásban dolgozókat (gyermekorvosok, védőnők, pszichológusok, szoptatási tanácsadók, stb.), hogy támpontokat kaphassanak a szabályozási nehézségek és a súlyosabb szabályozási zavarok mintázatainak elkülönítéséhez, és ezen keresztül az egyénre szabott tanácsadás és a szülő-csecsemő konzultáció tervezéséhez. ***Kutatásunk része egy olyan szűrőprogram kidolgozásának, ami a szabályozási problémák időbeni felismeréséhez és kezeléséhez ad támpontokat és konkrét útmutatót.***

A KUTATÁS LEÍRÁSA

A kutatás célja a csecsemő- és kisgyermekkorai szabályozási (azaz regulációs) problémák és zavarok viselkedéses sajátosságainak és biológiai (ezen belül: genetikai és epigenetikai) hátterének megismerése. E mintázatok azonosítása elősegíti a rizikó- és védőtényezők felismerését, és ezen keresztül a szabályozási problémák megelőzését és korszerű kezelését. Programunkban kétfajta vizsgálatot végzünk: (1) ***viselkedéses*** és (2) ***biológiai*** (ezen belül epigenetikai) vizsgálatot.

A viselkedéses vizsgálatok

Programunk viselkedéses részében a csecsemők fejlődési jellemzőit és interakciós készségeit figyeljük meg és vizsgáljuk különféle játékos helyzetekben. A viselkedéses vizsgálatok célja, hogy felmérhessük, hogy az adott életkori szakaszban milyen készségeket, stratégiákat és preferenciákat mutatnak a csecsemők számukra ismerős, illetve ismeretlen interakciós- és játékhelyzetekben, különféle társas kontextusokban (a szülővel és a vizsgálóval).

A biológiai vizsgálat: nyálminta vétele

A vizsgálat során vattapálcák segítségével a szájnyálkahártyáról nyálmintát veszünk Önöktől, illetve gyermeküktől, amelyből DNS azonosítása történik. A DNS elemzése teszi lehetővé a viselkedés- és állapot szabályozásban résztvevő genetikai és epigenetikai konstelláció egyénre jellemző sajátosságainak megállapítását.

A nyálmintát a szülő önmagától veszi, a csecsemőtől pedig a szülő, vagy a vizsgálatot vezető kutató, egy puha vattapálca segítségével, a szájüreg 20 mp-ig történő finom dörzsölésével.

A szájnyálkahártya minta vétele teljesen fájdalom-, és kockázatmentes. Ha mégis felmerül Önökben rossz érzés vagy stressz-helyzet, az adatfelvételt azonnal megszakítjuk és az adatokat az Önök kérésére megsemmisítjük.

A nyálminta tárolása és elemzése

A DNS mintákat a Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani Intézetének Molekuláris Genetikai laboratóriuma Biobankjában, megfelelően elzárt és titkosított adattárban, név nélkül és kóddal ellátva tároljuk. A DNS minták elemzését a Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani Intézetének Molekuláris Genetikai laboratóriuma végzi.

A DNS minták elemzésével kapott eredmények alap kutatás jellegűek, kizárólag a viselkedésszabályozásban szerepet játszó biológiai összetevők szerepét nézik. A DNS genetikai és epigenetikai elemzése éppen ezért a jelen vizsgálatban nem tesz lehetővé olyan jellegű genetikai meghatározást, amire genetikai tanácsadást lehetne alapozni. A vizsgálatnak éppen ezért közvetlen haszna nincs, de az eredmények felhasználása a szabályozási minták kutatásának területén igen nagy eszmei értéket képvisel. Mindezzel Önök is nagymértékben hozzájárulnak a csecsemő- és kisgyermekkorú regulációs problémák és zavarok biológiai alapjainak, rizikó- és védő tényezőinek megértéséhez.

Mennyi idő és mit foglal magába a vizsgálat?

A viselkedéses vizsgálatok a szülők és a baba számára is élvezhető, örömteli játékszituációkból állnak. A találkozás kb. egy órát vesz igénybe. A vizsgálat helyszíne a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Pszichológiai Intézetének Pszichológiai Obszervációs Laboratóriuma ("Babajátszó"), amely csecsemők és kisgyermek számára berendezett játék- és vizsgálószoba. A felmérés az **Önök aktív közreműködésével** zajlik.

A vizsgálatot szóbeli és írásbeli tájékoztatással kezdjük. A beleegyező nyilatkozatok kitöltését követően alapadatokat veszünk fel a terhességgel, szüléssel és a gyermek eddigi fejlődés menetével kapcsolatban. Ezután összesen 3 különböző szituációban figyeljük meg, hogy gyermekük miképpen vesz részt egy adott interakciós helyzetben:

- (1) Strukturált interakciós helyzet a szülővel (5-6 perc),
- (2) Strukturált feladathelyzet a vizsgálatvezetővel (20 perc),
- (3) Kötetlen interakció az szülővel (5-10 perc).

A szülővel folytatott strukturált interakciós helyzetben a szülő- csecsemő pár kommunikációs jellemzőit és stratégiáit mérjük fel. A strukturált feladathelyzetben gyermekükkel az erre kiképzett szakember végez játékos feladatokat. A LongiKid© fejlődési vizsgálat és a Bayley-III Csecsemő és Kisgyermek Fejlődési Skála segítségével a csecsemők komplex fejlődési sajátosságait (mozgás, gondolkodás és figyelem) mérjük fel. Végül a kötetlen interakciós helyzetben a csecsemő-szülő együttműködést figyeljük meg, egy Önök számára megszokott hétköznapi helyzetben. A strukturált interakciós helyzetet követően nyálmintát veszünk Önöktől és gyermeküktől.

A vizsgálatról videofelvételek készülnek

Programunkban a viselkedéses vizsgálatokról videofelvételeket készítünk az Önök beleegyezésével és hozzájárulásával. Ez a mi munkánkat segíti az utólagos elemzés miatt. Az interakciós helyzetekről készült videofelvételek másolatát kérésükre Önök is megkapják.

Kérdőívek

Az Önök vélekedése és megfigyelései fontosak számunkra, mivel a szülők ismerhetik legjobban gyermeküket. Ezért egy **kérdőívcsomag** kitöltésére kérjük meg Önöket, amelyben gyermekük viselkedésével, illetve az Önök szülői hozzáállásával kapcsolatban teszünk fel kérdéseket. A kérdőívcsomag kitöltése kb. 20 percet vesz igénybe. A kérdőívcsomagot kérésükre hazavihetik, és otthon kitöltve visszaküldhetik a megadott postacímre.

ETIKAI SZEMPONTOK

A vizsgálatban való részvétel önkéntes.

A vizsgálatban való részvétel teljes mértékben önkéntes és befolyásolástól mentes. Részvételüket a vizsgálat során bármikor, indoklás nélkül visszavonhatják. A visszalépésből semmilyen hátrányuk nem származik. Ez esetben kérésükre az addig készített videofelvételek törlésre kerülnek, illetve kérdőívük adatait is töröljük a titkosított adatbázisból, továbbá nyálmintájukat megsemmisítjük.

A videofelvételek és kérdőívek feldolgozása, felhasználása és tárolása

A videofelvételeket és az Önök által kitöltött kérdőívcsomagot nevük és személyes adataik felhasználása nélkül, attól elkülönítve tároljuk és dolgozzuk fel. Ezek kizárólag kutatási célokat szolgálnak, diagnosztikai célokra nem alkalmasak. A videofelvételek, az Önök adatai és kérdőívekben adott válaszaik tárolása titkosított adatbázisban történik, az Önök személyiségi jogainak biztonsága érdekében. A kóddal ellátott titkosított adatbázishoz kizárólag a kutatás vezetőjének van hozzáférése.

A DNS minták tárolása

A DNS mintákat a Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani Intézetének Molekuláris Genetikai laboratóriuma Biobankjában, megfelelően elzárt és titkosított adattárban, név nélkül és kóddal ellátva tároljuk.

A kódolt adattárolás biztonsága

Az anonim (név nélküli) azonosító: A vizsgálat során 6 karakterből (betűből és számból) álló azonosítót kapnak, mely biztosítja a személyazonosítás kizárását. Az azonosító arra szolgál,

hogy a viselkedéses helyzetek adatait a DNS elemzés során nyert adatokkal párosíthassuk. Az Önöktől kért személyes adatokat (név, születési dátum) az anonim azonosítótól elkülönített tárhelyen, titkosított adatbázisban tároljuk. Az azonosítót tartalmazó adatbázishoz kizárólag a kutatás vezetőinek van hozzáférése.

Az ismételt felkeresés lehetősége: a kódkulcs

Amennyiben hozzájárulnak ahhoz, hogy utánkövetés céljából ismételten felkeressük önöket, akkor az anonim azonosítón túl egy kódkulcsot is kapnak. A kódkulcs lehetőséget ad arra, hogy a résztvevő elérhetősége visszakereshető legyen. A kódkulcsot a kutatás vezetője adja az azonosító mellé. A kódkulcs az azonosítóhoz hasonlóan titkosított, és a DNS, valamint a viselkedéses adatoktól elkülönített adatbázisba kerül. Az adatbázishoz kizárólag a kutatás vezetőjének van hozzáférése. A kódkulcsot tartalmazó adatbázis titkosításáért az adatvédelmi felelős felel.

A vizsgálat kockázatai és haszna

A vizsgálatoknak nincs kockázata és közvetlen haszonnal sem járnak. A viselkedéses vizsgálatok kizárólag kutatási célokat szolgálnak, pszicho- és klinikai diagnosztikai célokra nem alkalmasak. *A csecsemő fejlődési vizsgálatáról szóbeli visszajelzést tudunk adni.* A DNS minták adatait kizárólag a viselkedéses adatokkal összefüggésben, csoportos statisztikai eljárásokkal elemezzük, így egyéni visszajelzésre és genetikai tanácsadásra nem alkalmasak az adatok, sem azok elemzése.

Mi az előnye a kutatásban való részvételüknek?

- Gyermekük társas viselkedéséről és készségeiről új tapasztalatokat szerezhetnek.
- Ha bármilyen nehézségükben, problémájukban tanácsot szeretnének kérni, javaslatot tudunk adni arra, hogy milyen intézményhez és szakemberhez forduljanak.
- Szükség esetén a „szülő-csecsemő konzultáció” lehetőségét tudjuk biztosítani Intézményünkben, az erre kiképzett kollégák bevonásával.

Lehet-e részt venni a kutatási programban később is?

Programunkban lehetőségük van arra, hogy gyermekükkel a továbbiakban is részt vegyenek a „Csecsemőkori szabályozási zavarok viselkedéses és biológiai háttere” című kutatásban. Követéses vizsgálatunkban a baba 12-14 hónapos korában ismét felkeressük Önöket, amennyiben ahhoz hozzájárulnak az első találkozást követően. Az ismételt találkozás Önöknek is lehetőséget ad arra, hogy gyermekük készségeinek fejlődését hosszútávon is követhessék.

Köszönjük, hogy részt vesznek programunkban és ezzel hozzájárulnak ahhoz, hogy minél többet tudjunk meg a csecsemőkori szabályozási minták sajátosságairól, a szabályozási nehézségek kialakulásáról és ezek biológiai alapjairól.

Dr. Hátori Eszter
a kutatás vezetője,
tanszékvezető egyetemi docens,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Fejlődés és Klinikai Gyermeklélektan Tanszék

Dr. Barta Csaba
a kutatás vezetője,
egyetemi docens,
Semmelweis Egyetem, Orvosi Vegytani,
Molekuláris Biológiai és Patobiokémiai Intézete

Márkus Lilla Viktória
Tudományos segédmunkatárs
Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Fejlődés és Klinikai Gyermeklélektan Tanszék